

מכתב תמיד מגיע ליעדו: על רומן בלשי, מבט ומשפט

שולמית אלמוג וגל אמיר*

- א. מבוא
- ב. דמותו של הבלש הספרותי
- ג. תפקידו החברתי של הבלש הספרותי
- ד. שלושת סוגי המבט ב"מכתב הגנוב"
- ה. המניפולציה של פו
- ו. סיכום – פני היאנוס של הבלש

א. מבוא

הרומן הבלשי הוא סוגה ספרותית צעירה יחסית. היצירה הראשונה המובהקת בסוגה זו, סיפורו של אדגר אלן פו "הרציחות ברחוב מורג"² יצא לאור בשנת 1841. סיפור זה הציג לראשונה את אב הטיפוס של הבלש המודרני בדמותו של ק' אוגוסט דופן (Dupin) – אדם אקסצנטרי וחריף, המצליח לפתור תעלומות פשע שהשוטרים, שאינם חריפים כמותו, כושלים בפתרון.³

---

* שולמית אלמוג היא פרופסור מן המניין בפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה, מנהלת משותפת של הפורום למשפט, מגדר ומדיניות חברתית ויועצת נשיא אוניברסיטת חיפה להוגנות מיגדרית. ד"ר גל אמיר הוא עמית מחקר במרכז היהודי-ערבי ובפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה.

1 אדגר אלן פו (Poe) 1809–1849: סופר ומשורר אמריקאי. חלוץ בסוגות ספרות האימה והספרות הבלשית.

2 The Murders in the Rue Morgue. לסיפור זה, כמו לשאר סיפוריו של פו, תרגומים רבים לעברית. לצורכי מאמר זה השתמשנו בגרסה הדיגיטלית של אפליקציית "עברית" לספר "המכתב הגנוב" שתורגם על ידי אלינוער ברגר בשנת 2010. בספר נכללים סיפורים שונים ובהם "המכתב הגנוב" ו"הרציחות ברחוב מורג" אליהם מתייחס המאמר – אדגר אלן פו **המכתב הגנוב ואחרים** – סיפורי הגיון וחקירה (אלינוער ברגר מתרגמת 2010).

3 ראובן גפני מציין כי דמותו של דופן נחשבת לדמות הראשונה של בלש מודרני, אך קדם לו אז'ן פרנסואה וידוק (Vidocq) דמות אמיתית של פושע שהפך ללוחם בפשע, שפעל בצרפת בתחילת המאה ה-19, והשפיע על דמויות דומות ביצירות בלזק והוגו. ראובן גפני לעברת את שרלוק הולמס: פרשייה ספרותית-אידיאולוגית מתקופת המנדט 11 (2022).

ערכה הספרותי של הספרות הבלשית משמש נושא לפולמוס סוער עוד מתחילת דרכה של הסוגה ונושא זה עדיין שנוי במחלוקת. במחלוקת זו לכותבות שורות אלו (שאחד מהן אף חטא מעת לעת בכתיבת ספרות בלשית)⁴ עמדה נחושה – מדובר בסוגה המייצרת, לצד הנאה אסקפיסטית, ערך ספרותי ותרבותי רב. דומה אולם כי לא תש כוחה של תפיסה הרואה את הסוגה כנחותה בהשוואה לסוגת הרומן ה"רגיל". המשורר ויסטן יו אודן⁵ תיאר את חיבתו אליה כהתמכרות מבישה במקצת, שאלה תסמיניה:⁶

“Firstly, the intensity of the craving – if I have any work to do, I must be careful not to get hold of a detective story for, once I begin one, I cannot work or sleep till I have finished it. Secondly, its specificity – the story must conform to certain formulas (I find it very difficult, for example, to read one that is not set in rural England). And, thirdly, its immediacy. I forget the story as soon as I have finished it, and have no wish to read it again. If, as sometimes happens, I start reading one and find after a few pages that I have read it before, I cannot go on”.

תיאור זה, עד כמה שהוא סובייקטיבי (האם אכן אי אפשר לקרוא ספר בלשי יותר מפעם אחת?) מתייחס לכמה מאפיינים חשובים של הספרות הבלשית, ובייחוד ל'נוסחה'. דווקא המאפיין אותו ציין אודן, מיקום העלילה בסביבה כפרית בריטית, אינו עוד חלק מן ה'נוסחה'. לרקע הכפרי הבריטי נוספו רקעי פעולה רבים אחרים, ובהם נופים אורבניים צפופים בכל היבשות כמעט, ובעשרות מדינות, ולצידם מיקומים מגוונים, כדוגמת מישוריה המושלגים, כפריה ועריה של סקנדינביה, יערות ומדבריות, כלי שייט וטייס ולאחרונה אף מרחבי הסייבר. כיום, העלילה הבלשית עשויה להתרחש בכל מקום ואתר, וגם הנוסחה הכללית לא נותרה בעינה. אודן מפרט על אודותיה בהמשך מאמרו: רצח מתרחש, רבים נחשדים במעשה, החשדות נגד כולם, פרט לאחד שהוא הרוצח, מתבדים, ואז נעצר הרוצח או מת.⁷ נוסחה קלאסית זו מייצגת במידה רבה את יצירותיה של

4 וראו לדוגמה, גל אמיר השלישית בשורה השנייה (2005).

5 ויסטן יו אודן (Auden) 1973–1907: משורר וחוקר ספרות בריטי.

6 W.H. Auden, *The Guilty Vicarage: Notes on the Detective Story, by an Addict*, HARPER'S MAGAZINE 406 (1948).

7 שם, בעמ' 406.

אגאתה כריסטי,⁸ ובמידה מסוימת את היצירות של סופרים כז'ורז' סימנון⁹ או ג'ק צ'סטרטון.¹⁰ עם זאת, אין הנוסחה תקפה לכל תוצרי הסוגה. רבים מסיפוריו של 'האב המייסד' של הספרות הבלשית, ארתור קונן דויל,¹¹ יתקשו להידחק למסגרת. כך גם סיפוריו של אדגר אלן פו, ובמיוחד 'המכתב הגנוב' שינותח בהמשך. סופרי ה'נואר'¹² הקלאסיים כגון האמט¹³ או צ'אנדלר¹⁴ פועלים מחוץ לנוסחה שפירט אודן, ומחוצה לה ממוקמים גם מרבית המותחנים הסקנדינביים של תחילת המאה ה-21, כגון סדרת ה'מילניום' של סטיג לארסון.¹⁵

האם נותר, אפוא, יסוד המכנף את כל אלו תחת מטריית-על אחת? את תיאורי הרצח בחברה הגבוהה הבריטית או בכפריה המנומנמים בשנות מפנה המאה, את מגוון הבלשים הפועלים בזירות השונות, כגון עכברי הבארים בלוס אנג'לס בשנות ה-40 של המאה ה-20 ואת ההאקרית סקנדינבית בתחילת המאה ה-21? הפשע עצמו אינו היסוד המשותף, שכן אף על פי שרבות מהיצירות עוסקות ברצח, הרי שיצירות חשובות בסוגה עוסקות בפיענוח פשעים אחרים, כגון גניבתו של מכתב (המכתב הגנוב) או היעלמותו של חפץ יקר ערך (הנץ ממלטה).¹⁶ גם נוסחת מאגר החשודים ה'סגור' שלפיה מנופים בתהליך דיאלקטי החפים מפשע, עד שנתר האשם, נעדרת מרבים מספרי הבלש. כך, לדוגמה, פועלים בלשים מודרניים במציאות אורבנית, בה הרוצח הוא אלמוני וחסר מגיע, מגיח מהאפלה וחוזר אליה כלעומת שבא. 'הרוצח הסדרתי' הרווח בספרות המאה ה-20 המאוחרת והמאה ה-21 ביצירות כגון "שתיקת הכבשים",¹⁷ היה דמות כמעט לא נודעת בעת עיצוב סוגת סיפור הבלשים הקלאסי אליה התמכר אודן.

-
- 8 אגאתה כריסטי (Christie) 1890–1976: סופרת בריטית. יוצרת הדמויות 'הרקול פוארו (Poirot)' ו'מיס מארפל (Marple)'.
 9 ז'ורז' סימנון (Simenon) 1903–1989: סופר בלגי. יוצר הדמות 'המפקח מגרה (Maigret)'.
 10 גילברט קית' צ'סטרטון (Chesterton) 1874–1936: סופר ומחזאי בריטי. יוצר הדמות 'האב בראון (Brown)'.
 11 ארתור קונן דויל (Doyle) 1859–1930: סופר סקוטי. יוצר הדמויות 'שרלוק הולמס (Holmes)' ו'ד"ר וטסון (Watson)'.
 12 סוגת ה'נואר' (noire – בצרפתית 'אפל') היא סוגה ספרותית וקולנועית שבה פועל הבלש לפי מערכת ערכים עצמאית, בסביבה בה המוסר עמום ויחסי.
 13 דשיאל האמט (Hammett) 1894–1961: סופר אמריקאי, ידוע ביצירות 'נואר' קלאסיות.
 14 ריימונד צ'אנדלר (Chandler) 1888–1959: סופר אמריקאי. יוצרה של הדמות 'פיליפ מארלו (Marlowe)'.
 15 סטיג לארסון (Larsson) 1954–2004: סופר שבדי. יוצרה של טרילוגיית ה'מילניום' שהתפרסמה לאחר מותו (2005–2007).
 16 דשיאל האמט הנץ ממלטה (ב' רחל מתרגמת 1967).
 17 תומאס האריס שתיקת הכבשים (עדי גינצבורג-הירש מתרגמת 1992).

המכנה המשותף הנותר בעינו בכל זאת, ובכוחו לייצר מובהקות סגנונית הוא, להצעתנו, כפול – דמותו של הבלש ותפקידו החברתי המורכב. זה המקום לציין כי אף על פי שאנו נוהגות להקפיד על ניסוח נטול מובהקות מגדרית, במקרה זה נתייחס ל'בלש' כדי שלא לטשטש את הדומיננטיות הפרופסיונלית הגברית, שאפיינה את הסוגה עד לאחרונה.¹⁸

במאמר זה נטען, תוך הישענות על פרשנויות לסיפורו של פו "המכתב הגנוב" וניתוח דמות הבלש המופיעה בו, כי אכן מדובר בסוגה ספרותית בעלת ערך תרבותי ותפקיד חברתי חשוב. נציע כי דואליות המאפיינת רבים מגדולי הבלשים בסוגה – אישיות המייצגת מאמץ מתמיד לשמירה על הסדר החברתי הקיים, ולצד זאת פוטנציאל לערעורו מן היסוד, היא סוד שימורו של הסיפור הבלשי, וסוד הקסם העל-זמני שהספרים הטובים בסוגה זו משמרים.

ב. דמותו של הבלש הספרותי

כדי לבסס את השערתנו בדבר אופייה הדואלי של הספרות הבלשית, המבקש לשמר את הסדר החברתי ובה בעת לערערו מן היסוד, נפנה לעיון בדמותו של הבלש. דמות זו, העומדת במרכזה של נוסחת הסיפור הבלשי בכל הווריאנטים שלה, היא לרוב דמות של אדם הנמצא מחוץ, ולעיתים מעבר, למוסכמות החברתיות. לעיתים קרובות מדובר בגבר מיוסר, רדוף צללים, טעויות עבר, חרטות וחרדות המשיגים אותו בעת שהוא עמל על פתרון תעלומה שלכאורה אינה קשורה אליהם.

דרך אחת ליצירת אפקט של שונות, שבה נקטה אגאתה כריסטי, היא לאפיין את הבלש כשייך למוצא אתני שונה, ובכך ליצור זרות מהותית בעצם קיומו. ואכן, הרקול פוארו הוא בלגי הפועל בסביבה של החברה הגבוהה הבריטית. אפילו בגברת מארפל, האנגלייה כל-כך, מתקיים יסוד ההזרה באמצעות אפיונה הכולל שני מאפיינים של אחרות: היותה אישה והיותה זקנה. בדרך דומה הלכו רבים ובהם למשל, בוריס אקונין,¹⁹ ששורשיו של גיבורו הרוסי כל-כך, אראסט פנדורין, מגיעים אל משפחת פון-דורן הגרמנית. שונותו של הבלש יכולה לבוא

¹⁸ למרבה השמחה, כבר מתחילת דרכה של הסוגה, נשים נוטלות בה חלק. מפורסמת במיוחד דמותה המוכרת והאהובה של מיס מארפל (Miss Marple) שיצרה אגאתה כריסטי. במהלך השנים הכרנו נשים בלשיות רבות אחרות. נסתפק באזכורה של ליובת סלנדר (Lisbeth Salander), הגיבורה יוצאת הדופן של "הנערה עם קעקוע דרקון", שיצר לרסון. אולם למרות הנוכחות הנשית, ההולכת ומתעצמת בשנים האחרונות, הסוגה סבלה מהטיה מגדרית, כאשר היסטורית מרבית הבלשים המהוללים הם גברים.

¹⁹ בוריס אקונין הוא כינויו של גריגורי צ'חארטישווילי (Chkhartishvili, נולד 1956) יוצרו של הבלש אראסט פנדורין.

לידי ביטוי גם באפיונים אחרים. כך, 'האב בראון' גיבורו של צ'סטרטון, הוא כצ'סטרטון עצמו, קתולי ואיש כנסייה הפועל בבריטניה, בה דת המדינה היא הנצרות האנגליקנית. ונאזכר בהקשר זה גם את הרב דייוויד סמול, גיבורה של סדרה מצליחה פרי עטו של הרי קמלמן.²⁰

אין רשימה זו עוסקת בבלש או הבלשית שמוקמו על ידי יוצרם או יוצרתם בארצנו. נושא זה ראוי למאמר בפני עצמו, אך לא נוכל שלא להזכיר כמה דוגמאות ל"אחרות" מקומית כזו או אחרת המיוחסת אליהם ואליהן, כמוצא מזרחי, שייכות לפריפריה גאוגרפית או מנטלית, ולעיתים תכונה נוספת המוסיפה לזרות. כך, מיכאל אוחיון, גיבורה של בתיה גור הוא מזרחי,²¹ וכמותו אברהם אברהם, גיבורו של דרור משעני.²² ליזי בדיחי, גיבורת ספרי שולמית לפיד היא מזרחית, תושבת באר שבע,²³ סוזן סעדון, גיבורת ספריו של גל אמיר היא מזרחית, תושבת עפולה, הנאבקת בנכות קשה.²⁴ לאחרונה נוסף לגלריה זו של זרים ואחרים עודד חפר, המכונה "החופרת", גיבורו של יונתן שגיב, שזרותו מתבטאת במיניות הומוסקסואלית מוחצנת.²⁵

אולם הבלשים הגדולים באמת הם זרים לא מכוח מוצאם או מכוח תכונה חיצונית כלשהי שלהם, אלא מכוח אישיותם הייחודית. שרלוק הולמס הוא ודאי דוגמה טובה. אישיותו רוויה במאפיינים אקסצנטריים. בהם חיוביים – יכולת הסקה על-אנושית, ידע אנציקלופדי, נגינה בכינור. אך רבים מהם שליליים – התבודדות ושימוש בסמים. האקסצנטריות והשימוש בחומרים משני תודעה כסמים או כאלכוהול, הפכו לסימן היכר של רבים מהבלשים הספרותיים, מהולמס, דרך פיליפ מארלו, שדרכו אל פתרון התעלומה רוויה תמיד באלכוהול, ועד לגיבור הרומן הבלשי הסקנדינבי של ימינו, הארי הולה, הנאבק באלכוהוליות שהפך כמעט למחלה כרונית ובדיכאון קליני.²⁶ מאפיינים אלו – אישיות חריגה, בידוד חברתי, תלות בחומרים משני תודעה, הפכו את הבלש לדמות אפלה ובמידה ידועה מאיימת, שמלכתחילה ממוקמת על גבול הנורמטיבי.

דוֹפֵן, גיבורו הקלאסי של פו, אף הוא מתואר על ידי יוצרו כחריג; כמתבודד הנתון לשליטת מצבי רוח קיצוניים ומתחלפים. ברוח מסורת 'ספרות האימה

20 הספר הראשון בסדרה, הכוללת 12 ספרים הוא HARRY KEMELMAN, FRIDAY THE RABBI (1964). SLEPT LATE.

21 הספר הראשון בסדרה, הכוללת שישה ספרים הוא בתיה גור רצח בשבת בבוקר (1988).

22 הספר הראשון בסדרה, הכוללת חמישה ספרים הוא דרור משעני תיק נעדר (2011).

23 הספר הראשון בסדרה, הכוללת שבעה ספרים הוא שולמית לפיד מקומון (1989).

24 הספר הראשון בסדרה, הכוללת שני ספרים הוא גל אמיר עפולה, רח' האופרה 3 (1998). גל אמיר הוא אחד מכותבות מאמר זה.

25 הספר הראשון בסדרה, הכוללת שלושה ספרים הוא יונתן שגיב הצעקה האחרונה (2014).

26 המפקח הארי הולה הוא גיבורו של הסופר הנורבגי יו נסבו (Nesbø), יליד (1960).

הגותית' מתאר פו את יחסיו של גיבורו האלמוני, המספר את סיפורי דופן בגוף ראשון, עם הבלש המסתורי:²⁷

"הוא התפאר בפני, בצחקוק חרישי, שמבחינתו לרוב בני האדם יש חלונות קרועים בחזותיהם, ומיד אחר כך היה ממשיך ומציג הוכחות ישירות ומדהימות להיכרותו הקרובה עם המתרחש בחדרי לבי. התנהגותו ברגעים האלה הייתה צוננת ומנותקת; עיניו היו ריקות מהבעה... כשצפיתי בו במצבי הרוח האלו, הייתי שוקע לעתים קרובות בהרהורים על הפילוסופיה העתיקה של שניות הנשמה, והשתעשעתי בדמיונות על דופן כפול – היוצר והפותר."

אלא שדופן האקסצנטרי, היהיר והקר-להפחיד הוא דמות מורכבת, שיש לה גם חולשות אנושיות מוכרות וידועות, ובהן עיוורון עצמי וחולשה לחנופה. על פי הקריאה שאנו מציעות, יהירותו של דופן והיותו כה שקוע בעצמו ובתחושת עליונותו האינטלקטואלית, הופכת אותו לחשוף למניפולציות פשוטות שמבצע בו המפקח ג'. דווקא המפקח ג', שדופן כל-כך מזלזל בתבונתו, הוא מי שיודע להפעיל את דופן על פי רצונו וצרכיו, ולהשיג באמצעותו את הנדרש כדי להותיר את הסדר החברתי על כנו. אך טרם נפנה אל הניתוח של "המכתב הגנוב", שבו נראה כיצד תכונת אופי זו של דופן יוצרת את המנגנון הספרותי והעלילתי עוכר השלווה והחתרני הנמצא בעומק הטקסט של "המכתב הגנוב", נסקור באופן כללי את הדרך שבה פירשו עד כה את תפקידו החברתי של הבלש הספרותי.

ג. תפקידו החברתי של הבלש הספרותי

מספר תכונות מאפיינות רבים מהבלשים הספרותיים, ובהן יכולת הסקה וחריפות שכלית יוצאות מן הכלל, ולצידן מידה של אקסצנטריות חריגות חברתית. עם זאת אין תכונות אלו מאפיינות את הבלשים הספרותיים באשר הם, ודמותו האישית של הבלש היא רבגונית ומתקשה להתכנס לתבנית אחידה. לעומת זאת, ברוב היצירות נותר על כנו תפקידו החברתי של הבלש. אודן טוען כי תפקידו של הבלש הוא "To restore the state of grace in which the aesthetic and the ethical are as one"²⁸. צ'סטרטון, שהיה פילוסוף כשם שהיה סופר, הגדיר את תפקידו של הבלש בהגדרה דומה:²⁹

27 אדגר אלן פו "הרציחות ברחוב מורג" המכתב הגנוב 88, 100 (מהדורה דיגיטלית, אלינוער ברגר מתרגמת 2010).

28 Auden, לעיל ה"ש 6, בעמ' 409.

29 G. K. Chesterton, *A Defense of Detective Stories*, in *THE DEFENDANT* (1901)

“When the detective in a police romance stands alone, [...] it does certainly serve to make us remember that it is the agent of social justice who is the original and poetic figure, while the burglars and footpads are merely placid old cosmic conservatives, happy in the immemorial respectability of apes and wolves”.

תפקידו של הבלש, אומרים לנו אודן וצ'סטרטון, הוא לשמר את הסדר החברתי. הבאתו לדין של האשם (או ענישתו בכל דרך אחרת, שכן בנוסחת אודן האשם נעצר או מת) מסמנת כי יש אמת, יש צדק, יש דין ויש דיין, וכי נציגי התווה-ובוהו, הפושעים, לא יחדרו את שערי הציביליזציה.

יש קסם רב במחשבה כי כליו של הבלש – תבונה, חריפות ומומחיות, ובמיוחד מצפן מוסרי שאינו סוטה מן 'הצפון האמיתי', יש בהם כדי להביא לתיקון החברה, לשמירת הברברים מחוץ לשערים, ולהחזרת מצב החסד שבו האסתטי והאתי חד הם. האם ייתכן שתובנה משרת-רוגע זו היא סוד התמכרותו של אודן, וכמותו רבים מאיתנו, לספרות הבלש?

מדובר בתבונה שמרנית. ואכן, הבנה נפוצה של הספרות הבלשית היא כי זוהי סוגה שמרנית, המקבעת מבנים קיימים, וככזו – אין ביכולתה לפרוץ גבולות, כשם שעושה אומנות 'גדולה'. כך, חוקר הספרות המזרח גרמני ארנסט קמל (Kaemmel) זיהה את הבלש העצמאי והיוזם, הפותר את התעלומות שהמשטרה (אורגן של המדינה) לא מסוגלת לפתור, עם הסדר החברתי הקפיטליסטי, וצופה שכשם שהחברה הקפיטליסטית תיעלם, כך תיעלם עימה הספרות הבלשית.³⁰ ביקורת זו נראית כיום כנטולת תיקוף, שכן הסדר 'הסוציאליסטי' ששרר בגרמניה המזרחית שבה כתב קמל, חלף מן העולם יחד עם גרמניה המזרחית עצמה. אפשר אולם לאתר קריאות המצמצמות את סוגת הבלש מכיוונים אחרים.

כך, קריאה מצמצמת של התשתית האידיאולוגית של סוגת הבלש מציע גם דן מירון, הקובע כי "ביוצרו את האשליה הילדותית שעם חשיפת הרוצה והרחקתו מן החברה נעשתה זו חפה, סדורה ומתוקנת, הרומן [הבלשי] מציע לנו הבנה דלה, צרה, אינטרסנטית ושקרית של המציאות".³¹ תפקידו החברתי של הסיפור הבלשי בישראל, קובע מירון, הוא לשמר את המבנה החברתי הקיים, וזאת בדרך של "הסטת דרמת העוול והצדק מן הזירה האמיתית שלה לזירה

Ernst Kaemmel, *Literature Under the Table: The Detective Novel and its Social Mission, in THE POETICS OF MURDER: DETECTIVE FICTION AND LITERARY THEORY* 55 (Glenn W. Most & William W. Stowe eds. 1983)

דן מירון "כומרית בישראל: כמה הערות בעניין הסיפור הבלשי ומקומו בתרבות הישראלית" הו! 3, 99, 118 (2006).

מדומה",³² וכדי "להקל על הבורגני הישראלי את החיים במחיצת תחושת החטא הקולקטיבית שלו".³³ מירון, הסבור כי הרומן הבלשי הוא "אומנות זעירה"³⁴ ש"תוכנה נשכח ימים ספורים לאחר הקריאה",³⁵ סבור כאודן וכקמל כי "הרומן הבלשי הטוב מגלה התעניינות מוגבלת ביותר בעולמו הנפשי של האדם".³⁶ למול קריאות אלה אנו מבקשות להציע קריאה שונה, על פיה סוגת הבלש מייצגת אכן במידה רבה תחושת ביטחון שרשויות אכיפה פעילות ויעילות מעניקות לחברה, כמו את האפשרות העקרונית לפענח כל פשע וללכוד כל עבריין. אלא שלצד זאת מציגה סוגת הבלש באופן רצוף את הפגיעות המתמדת המלווה את הסדר החברתי ואת שלטון החוק. חלון ההצצה אל הרוע שפתח הבלש מנכיח את עוצמתו הנצחית של התוהו; את המקריות הנלווית לפענוח או לאי-פענוח של פשעים; ובעקבות כך את האיום הקיים תמיד לשלום היחיד וללכידות החברה. נחוישים ככל שיהיו, מוכנים להקריב את טובתם ואף את חייהם, הבלשים הספרותיים אינם עשויים לבלום משמעותית, וודאי שלא לפוגג את הרוע. לכל היותר הם מספקים מענה נקודתי לסיטואציה מקרית שעצם חשיפתה מרמז על כל מה שנותר באפילה, מחוץ לטווח זרקור האור שהטיל פתרון התעלומה הספציפית. ועוד לא נגענו בצדדים האפלים של רבים מאותם בלשים עצמם, נקודה אליה נגיע בהמשך. ספרות הבלש, לראייתנו, לא באה לשמר את הסדר החברתי כשם שהיא לא באה לערערו מן היסוד, אך רישומה המתמשך קשור לשני הדברים, וזה גם סוד חיותה ועוצמתה. זהו בדיוק שדה המתח שבו ממוקמת הספרות הבלשית, וזהו סוד קסמה ומשיכתה האוניברסליים. בעשור השלישי של המאה ה-21, שבו ניכרת תודעה חוצת-גבולות בדברי אי-תקינות המצב החברתי והצורך בתיקון עמוק, עדיין ממשיכה הספרות הבלשית להיות פופולרית מתמיד.

ג. שלושת סוגי המבט ב"מכתב הגנוב"

סיפורו של אדגר אלן פו, "המכתב הגנוב" מעניק אפשרות לניתוח שיבהיר היטב כיצד הדרך שבה בנויה דמות הבלש הקלאסית מסייעת לרומן הבלשי למלא את תפקידו החברתי, ביוצרה את שדה המתח בין שימור המצב החברתי הקיים

32 שם, בעמ' 124.

33 שם, בעמ' 127.

34 שם, בעמ' 113.

35 שם, בעמ' 107.

36 שם, בעמ' 102.

וערעורו מן היסוד. כדי לפנות אל הניתוח, נפתח בסקירה קצרה של עלילתו הפשוטה למדי של "המכתב הגנוב".

כפי שאפשר לצפות מסיפור של פו, הכול מתחיל בערב סוער. דופן וידידו המספר מעשנים ושוקעים בהרהורים בעת שמפקח המשטרה מסייה ג' מגיע כדי לבקש את עזרתו של דופן בעניין יוצא דופן: שר בכיר גנב מכתב מהמלכה שתכניו רגישים ביותר. המלכה עושה כל שביכולתה כדי להסתיר מן המלך את עצם קיום המכתב, גם את עובדת גניבתו ואת זהות הגנב. תוכן המכתב לא מובהר בסיפור, אך נרמז כי יש בו כדי להזיק למלכה נזק רב אם יתגלה, וכי השר משתמש במכתב להפקת רווח פוליטי מסחיתת המלכה, היודעת שהשר הוא הגנב. כבר שמונה עשר חדשים נתונה המלכה לאיום כוחני זה, ולאחרונה פנתה כדי לבקש את סיועה של המשטרה. המפקח מספר לדופן כי הוא ושוטריו ערכו חיפוש ארוך ומדוקדק במעונו של השר, אך לא מצאו את המכתב. משכך, מבקש המפקח את עזרתו של דופן, הנעתר בנדיבות. הוא מגיע לבית השר כשהוא מתחזה באמצעות משקפיים ירוקים למאותגר ראייה, ולאחר בחינה ממושכת ומדוקדקת של השטח, מגיע למסקנה כי מכתב מזוהם וקמוט המונח באופן גלוי מתחת לכרכוב האח הוא המסמך המבוקש שהוסווה על ידי השר באופן האמור. דופן "שוכח" בבית השר קופסה להרחת טבק מזוהב, ולמחרת, הוא מגיע לביקור נוסף כדי להשיב לחזקתו את הקופסה ששכח. אותה עת מתחילה ברחוב שמתחת לחלון מהומה שאותה יזם דופן – גבר משוגע כביכול יורה ברובה מוסקט ומשתולל. השר ממחר לחלון כדי לצפות במתרחש. למעשה, שילם דופן לגבר היורה. בעת שהשר מתבונן בשוטרים המשלחים את המשוגע המדומה לדרכו, דופן מחליף את המכתב הגנוב בהעתק מדויק – במראהו החיצוני של המכתב – העתק שהכין בעצמו. את תוכן המכתב החליף דופן במסר לגלגני בכתב יד, שאותו מכיר השר. "מאחר שידעתי שהוא יסתקן לדעת מי האיש שהיתל בו, חשבתי שיהיה חבל לא לתת לו רמז",³⁷ חותם דופן את סיפור המעשה שאותו גולל באזני הידיד.

דופן, גיבור סדרת הסיפורים "המכתב הגנוב", "הרציחות ברחוב מורג" ו"תעלומת מרי רוז'ה", הוא דמות שעוררה עניין רב מאז הגיעה אל רפובליקת הספרות. פו יצר אותה עוד בטרם נטבעה המילה 'detective'. משהתפתחה הסוגה ובדיעבד הוכתר דופן לראשון הבלשים, הוכר מעמדו של פו כאב מייסד שלה, ושל דופן כמייצג דמות קלסית של בלש.³⁸ השפעת הדמות חרגה מעבר לגבולות הסוגה. נראה כי דוסטויבסקי הושפע ממנה עת עיצב את דמותו של פורפירי

³⁷ אדגר אלן פו "המכתב הגנוב" המכתב הגנוב 297, 343 (מהדורה דיגיטלית, אלינוער ברגר מתרגמת 2010).

³⁸ Dawn B. SOVA, EDGAR ALLAN POE: A TO Z 162 (2001).

פטרוביץ' ב'החטא ועונשו'.³⁹ כידוע, גם את עניינו של הפסיכואנליטיקן הצרפתי ז'אק לאקאן עורך הבלש הארוגנטי.⁴⁰

כתביו של לאקאן נכתבו כאסופה של 'סמינרים' שנקבצו בקבצים שהחשובים בהם נאספו בקובץ המכונה "כתבים" (Écrits) שיצא לאור, לראשונה, בשנת 1966.⁴¹ כתיבתו של לאקאן היא אידיאליסטית ורוויה בנוסחאות מעין-מתמטיות. היא תוארה כ"שיטה פסיכטית באופן מרגיז שאין כל אפשרות להבינה".⁴² עם זאת, עולם המושגים הלאקאניאני הצליח לפרוץ אל מעבר לתחום הפסיכואנליטי הצר, והוא משמש כיום ככלי מוכר בחקר התרבות, בין היתר הודות לעבודתו של הפילוסוף סלבו ז'יז'ק.⁴³

יריעתה של רשימה זו קצרה מכדי להידרש לניתוח השלם של לאקאן, ולצורך טיעונו די בפירוט הצעתו של לאקאן לראות בסיפור משחק של שלושה מבטים:⁴⁴

הזמן הראשון הוא של מבט שאינו רואה דבר: זה המלך וזו המשטרה. השני הוא של מבט הרואה שהראשון אינו רואה דבר ובשל כך משלה את עצמו להאמין כי מה שהוא מסתיר אכן מכוסה: זוהי המלכה, ולאחר מכן – השר. השלישי – זה המבין מתוך שני המבטים הללו כי הם מניחים את הדבר שיש להסתיר ללא כיסוי, לכל המעוניין להניח עליו את ידו: זהו השר, וזהו, לבסוף, דופן.

עניינו של לאקאן אינו בניתוח ספרותי מעמיק של יצירתו של פו, אלא באישוש התזה שלו, הנוגעת לשאלה שהעסיקה אותו רבות – יחסו של המסמן אל המסומן. הוא מתייחס אל המכתב הגנוב עצמו כאל המסמן שאיבד את משמעותו. המכתב לא מקבל את ערכו בשל הטקסט שאותו סימן, אלא בשל מיקומו היחסי ביחס לשרשרת הידיים שעבר – משולחו המסתורי אל המלכה, ממנה אל השר, מן השר אל דופן, ובחזרה אל המלכה. על פי ניתוחו של לאקאן לעולם לא נגיע אל מהותו של הדבר עצמו,⁴⁵ אל טקסט המכתב. כל שנותר הוא מיקומו היחסי של המסמן בשרשרת האובייקטים. מכיוון שכך מקבל לאקאן

39 לכך ראו: Frederick S. "Dostoevsky, Feodor" in THE POE ENCYCLOPAEDIA 102 (Frank & Anthony Magistrate, eds. 1997).

40 ז'אק לאקאן (Lacan, 1901–1981), פסיכואנליטיקן צרפתי.

41 ז'אק לאקאן כתבים (מרקו מאואס עורך, נועם ברוך מתרגם 2015). לסקירת מכלול כתיבתו של לאקאן ראו: לאקאן אלן ואנייה 9 (עמוס סקברר מתרגם 2003).

42 דילן אוונס מילון מבואי לפסיכואנליזה לאקאניאנית 13 (דבי אילון מתרגמת 2005).

43 וראו, לדוגמה: סלבו ז'יז'ק תיהנו מהסימפטומים: הוליווד על ספת הפסיכולוג (רוני ידור מתרגם 2004).

44 ז'אק לאקאן "הסמינר על המכתב הגנוב" כתבים 11, 15 (מרקו מאואס עורך, נועם ברוך מתרגם 2015).

45 בטרמינולוגיה הלאקאניאנית "אובייקט a קטנה" (objet [petit] a). להרחבה על מושג זה ראו: אוונס, לעיל ה"ש 42, בעמ' 34.

(ובעקבותיו יתר מנתחי הסיפור בסביבה האינטלקטואלית הפסיכואנליטית)⁴⁶ כפשוטו את הנרטיב שיצר פו בספרו – דופן הוא גאון שמבטו החד לא מחמיץ דבר, בעוד השוטר הוא טיפש ועיוור ומבטו לא רואה דבר. לאקאן מבהיר כי בעלי השררה – המלך, השוטר, נחנים בטיפשות האדירה ביותר. המקום שהם תופסים הוא המקום הכרוך מעצם טיבו בעיוורון.⁴⁷ לטענתנו, אפשר שאף מלאקאן עצמו נסתר כמה מפיתולי השביל שבו מוליך אותנו פו עצמו, כמו גם היחסים האמיתיים בין המפקח ג' מפקד משטרת פריז, והגאון הבודד דופן.

ה. המניפולציה של פו

כיצד עלינו לקרוא את פו? דימויו הרווח של פו הוא כשל משורר מיוסר, המעביר אל הדף את השדים הרודפים אותו, כפרצי כתיבה ספונטניים הנובעים מחיבוטי נפש מעונה. ההיסטוריה האישית שלו, מותו הטראגי בגיל צעיר, ואף מראהו החיצוני, כמו גם הנושאים האפלים שבהם עסק בכתיבתו, מזינים דימוי זה. עם זאת, חרך ההצצה שמעניק לנו פו עצמו אל מאחורי הפרגוד של כתיבתו, חושף תהליך כתיבה שונה מאוד. במסה "הגיון הקומפוזיציה"⁴⁸ שהתפרסמה עוד בימי חייו, שיחזר פו את המסלול המחושב ששימש אותו, לדבריו, כאשר כתב את יצירתו המפורסמת "העורב"⁴⁹. את כתיבתו מתאר פו כתהליך שכלתני, מובנה, שבו מתקדמת העבודה "צעד צעד אל סופה בדיוקנות ובעקיבות הנוקשה של בעיה מתימטית"⁵⁰. בפני הקוראת את "הגיון הקומפוזיציה" יצטייר פו כאדם שקול, מחושב, שאינו מעוניין ביצירת מבע אומנותי ספונטני. פו מציב מטרות ומשיג אותן בכתיבתו, תוך הערכה מפוקחת וזהירה של הרושם שיעשו הדברים על קהלו. פו של "הגיון הקומפוזיציה" נראה יותר כמאחז עיניים, כרוכל של "שמן נחשים" אומנותי⁵¹ מאשר כאומן מיוסר. עוד בחייו של פו עוררו דבריו

46 המאמר על המכתב הגנוב נקשר לעולם המושגים הלאקאניאני, וכשלעצמו עורר ויכוח אינטלקטואלי חריף בין לאקאן לבין ז'אק דרידה (Derrida). לזיכרון זה ראו, בין היתר, Servanne Woodward, *Lacan and Derrida on "The Purloined Letter"* 26 (COMPARATIVE LITERATURE STUDIES 39 (1989); "מסמן צף" דוד גורביץ' ודן ערב אנציקלופדיה של הרעיונות 646 (2012).

47 לאקאן, לעיל ה"ש 41, בעמ' 36.

48 אדגר אלן פו "הגיון הקומפוזיציה" העקרון הפואטי, שלוש מסות 33 (ידידיה פלס מתרגם (1999).

49 שם.

50 שם, בעמ' 37.

51 הביטוי *snake oil salesman* רווח בתקופתו של פו כדי לתאר רוכלים נודדים של תרופות אליל, שהיו ידועים בלשונם החלקלקה. וראו: Jane R. Bambaauer, *Snake Oil Speech* 93 (WASH. L. REV. 73 (2018)).

פולמוס נזעם. היו שטענו כי המסה כולה אינה דיווח מהימן על תהליך הכתיבה, אלא סוג של פרובוקציה, תרמית או אחיזת עיניים שפו בחר לעסוק בהן מטעמיו שלו.⁵²

קשה להכריע בעניין זה, אולם האפשרות כי גם בהקשר ל"מכתב הגנוב" אפשר לאתר את חיתתו של פו להתחכמויות ו"תרמיות" ספרותיות הנחבאות מאחורי מה שנאמר במפורש מסמנת כי אף "הגיון הקומפוזיציה" אינו טקסט תם-לב. ייתכן כי בשני המקרים פו בחר בהצגה לכאורית של תמונת מצב ברורה שמעבר לה מסתתרת תמונה שונה. תובנה זו תלווה את קריאתנו ב"מכתב הגנוב". אנו מציעות כי מאחורי הנרטיב המובנה של "המכתב הגנוב" וההצגה הלכאורית של דוֹפֵן אומן המבט הרואה-כל, נחבא סיפור אחר, שבמרכזו אשליית התמיד הכרוכה במבט.

מה אם דוֹפֵן "שאת גאונותו בפתירת תעלומות פו מציג כאן בשנית", כפי שגורס לאקאן,⁵³ אינו גאון? ומה אם המפקח ג', שמסמנים כה רבים בסיפור נועדו, כדבריו של לאקאן, להמחיש את טיפשותה של דמותו,⁵⁴ אינו כה טיפש? ומה אם המכתב לא היה גלוי רק לעיניו הבוחנות של דוֹפֵן, אלא גם לשוטרים שחיפשו אותו קודם לכן ולמפקדם, שהעדיף לפתור את בעיית המכתב שהוטלה לחיקו באופן מתוחכם יותר מהחרמתו הגלויה? סיפור המעשה, אם כאלה הם פני הדברים, מקבל תפנית אירונית, הנובעת מהאפשרות כי אין מדובר בגאון המסייע למשטרה לפתור תעלומה, אלא במניפולציה של שוטר, המפתה אדם פרטי להסתכן ולגנוב מסמך יקר ערך מביתו של שר, תוך שהוא מפליל עצמו בכמה עבירות, ובהן יצירת הפרעה לסדר הציבורי וגניבה. נזכיר כי דוֹפֵן, כאודיסאוס שהתפתה לחשוף את זהותו בפני הקיקלופ שאותו עיוור, התפתה לחשוף את זהותו בפני השר באמצעות מסר מלגלג בכתב ידו שכתב על המסמך שהשאיר בבית השר כתחליף למכתב.

אם נזכור את הנסיבות הפוליטיות בצרפת בסוף המאה ה-18 ולאורך כל המאה ה-19, שכללו חילופי משטר תכופים בעקבות פרצי אלימות מהפכניים, יקל עלינו לשער כי הדבר האחרון שמפקד משטרת פריז יהיה מעוניין בו הוא לקחת צד בסכסוך אפשרי בין המלך, השר, המלכה, ואותו כותב עלום שם של 'המכתב הגנוב'. דרישתו של המפקח להקפיד על סודיות עליונה תומכת

52 בהרחבה על אודות הפולמוס סביב המסה של פו, ראו: Barbara Johnson, *Strange Fits*: *Poe and Wordsworth on the Nature of Poetic Language*, in *A WORLD OF DIFFERENCE* 89 (1987); E. W. Carlson, *Introduction*, in *CRITICAL ESSAYS ON EDGAR ALLEN POE* 1, 10 (E.W. Carlson ed. 1987); Dennis Pahl, *De-composing Poe's 'Philosophy'*, 38 *TEXAS STUDIES IN LITERATURE AND LANGUAGE* 1 (1996).

53 לאקאן, לעיל ה"ש 41, בעמ' 13.

54 שם, בעמ' 22.

בפרשנות כזו. "הרשו לי להזהיר אתכם שנדרשת כאן סודיות עליונה, וכי אם ייוודע שגיליתי משהו למישהו, קרוב לוודאי שאאבד את משרתי",⁵⁵ הוא אומר, תוך שהוא מגייס את דוֹפֵן לשמש סוכנו הנאמן. כפי שלימדנו סטפן צווייג בביוגרפיה שכתב על ז'וזף פושה, השורדים הפוליטיים, המקבלים את ההכרעות החשובות, הם "אותם אנשים הנחבאים מאחורי הקלעים, חסרי התבונה ובעלי האופי המפוקפק ביותר".⁵⁶ האם אי אפשר להעלות על הדעת כי מפקד משטרה טעון בתבונה מעשית וניסיון פוליטי הנקלע לתסבוכת מסוכנת מעין זו, ואינו יודע לאן יכולה הרוח לנשוב בעתיד, יעדיף להפעיל באמצעות מנייריזם פתייני פתי המתיימר להיות גאון כדי שיוציא עבורו את הערמונים החמים מהאש, מאשר לבצע פעולה מסוכנת זו באמצעות אנשיו? לאקאן סבר כי מבטו של המפקח, כמבטו של המלך, "אינו רואה דבר". על פי פרשנותנו שלנו ייתכן שמבטו של המפקח הוא החודרני ביותר, כי הוא היחיד הרואה הדברים לאשורם, והוא הדמות המפעילה את הדמויות האחרות תוך הסוואת מניעיה שלה.

"נראה לי שאי-אפשר לרצות, או אפילו לדמיין, מטפל פיקח יותר",⁵⁷ אומר דוֹפֵן באירוניה המובנת לכאורה רק לו ולחברו בעת שהמפקח מספר שהמלכה, ברוב ייאושה מסרה את העניין לטיפולו. ייתכן, אולם, שהאירוניה האמיתית היא עיוורונו שלו. המפקח וחבורתו, מסיף דוֹפֵן הבחנה מאוחרת יותר, נכשלים לעיתים קרובות בגלל "היעדר הקצאה לאינטלקט שעומד מולם".⁵⁸ אין זה מן הנמנע אולם שמי שנכשל בהעדר הקצאה לאינטלקט של המפקח העומד מולו הוא דווקא דוֹפֵן.

מדוע דוֹפֵן עיוור בקשר למפקח? יכול להיות שההבדל המעמדי ביניהם מעמעם את יכולתו לייחס למפקח תבונה הדומה לשלו,⁵⁹ ואפשר שהמפקח מאחז את עיניו באמצעות מנייריזם מכוון שנועד לגרות את דוֹפֵן לשוב ולהפגין את גאונותו. בין כך ובין כך, בסופו של דבר, המפקח הוא המפעיל את דוֹפֵן, ודוֹפֵן הוא הפועל על פי צרכיו והאינטרסים של המפקח.

מובן שאי אפשר לדעת אם הנרטיב אליו כיוון פו הוא זה אותו מבנה לאקאן – של שלושת המבטים, זה שאינו רואה דבר, זה שמבין שהראשון אינו רואה דבר,

55 פו, לעיל ה"ש 37 שגיא! הסימניה אינה מוגדרת, בעמ' 300.

56 סטפן צווייג ז'וזף פושה, דיוקנו של איש פוליטי 21 (טלי שוורצשטיין בסר מתרגמת (2003).

57 פו "המכתב הגנוב" לעיל ה"ש 37, בעמ' 303.

58 שם, בעמ' 321.

59 על פי "הרציחות ברחוב מורג" דוֹפֵן הוא "ממשפחה מצוינת, אפילו רם מעלה, אך בשל מגוון של אירועים לא נעימים התרושש [...]". (פו, "הרציחות ברחוב מורג" לעיל ה"ש 27, בעמ' 127). אף על פי שהדבר לא נאמר בפירוש, מפקח המשטרה ג', לעומתו, מתואר כאיש המעמד הבינוני שהגיע למעמדו בכוחות עצמו.

וזה שמנצל את הבנתו של השני ומבין שהמבט השני נותן לו הזדמנות להניח ידו על האובייקט הנכסף,⁶⁰ או הנרטיב החלופי, שבו מנצל מפקד המשטרה את חולשת האנוש של דופן, הרואה בעצמו גאון הנעתר לתחנוני שוטר טיפש. אך פו עצמו העניק מעין רמז שככל שהדבר נוגע ל"המכתב הגנוב" אין להבין את הדברים כפשוטם. למהדורה השנייה של הסיפור, העניק פו מוטו לטיני – *Nil sapientiae odiosius acumine nimio* שתרגומו הוא "אין דבר השנוא על התבונה יותר מעודף פיקחות".⁶¹ אם אכן יש לקרוא את הסיפור כמניפולציה של המפקח ג' בדופן, הרי שדופן כושל בהבנת מצב הדברים האמיתיים בשל עודף הפקחות שלו. רמז נוסף אפשר אולי לראות בכך שפו מייחס משפט זה לפילוסוף הרומי סנקה. למעשה מקורו של המשפט מאוחר באלף ושלוש מאות שנים, והוא מצוי לראשונה בכתבי המשורר האיטלקי פטרארקה.⁶² הדברים, קורץ לנו פו, אינם כפי שהם נראים. בדרכו המתוחכמת מאותת לנו פו כי הוא ביצע בנו, הקוראות והקוראים, מניפולציה, הדומה לזו שביצע המפקח ג' בדופן, ולזו שמבצע כל אמן פואטי בקהלו.

ו. סיכום – פני היאנוס של הבלש

על אף הדימוי הרדיקלי שנקשר לכתובתו של לאקאן ולאסכולה הפסיכואנליטית שיצר, הנרטיב הלאקאני המלווה את סיפור "המכתב הגנוב" זה כשישים שנה הוא שמרני דווקא. הסיפור שמספר לנו לאקאן הוא תבנית, וביסודו שיתוף פעולה הנתפס כמובן מאליו בין הרשות והאזרח לצורך אכיפת החוק. תכנו של המכתב, כאמור, לא נמסר לנו, אך ברור כי יש בו כדי לערער את היציבות בממלכה, וכי האינטרס הציבורי מחייב כי זה יצא מרשותו של השר. כאשר המשטרה כשלה בניסיונותיה לאתר את המכתב, היא פונה אל הבלש. זה מפעיל את כישרונותיו הייחודיים, ומצליח לשים ידו על המכתב ולהעבירו אל גורמים אחראיים שידאגו לנטרל את הפצצה הפוליטית הטמונה בו. הבלש לא מתעניין בתכנו של המכתב, בשאלה את מי תשרת השבתו לידי המלכה ובמי תפגע, ובטיב הנאמנויות שעשויות להיות סותרות של המפקח. יותר מכל אלה הוא מעוניין במפגן נוסף של כישוריו המרהיבים. ראיית העולם המצומצמת שלו משרתת את הרשות. הסדר שב על כנו, האיום הוסר, הברברים נותרו מחוץ לשערים,

60 שכאמור, בהיותו אובייקט a קטנה, לעולם אי אפשר להשיגו.

61 לעיון במשמעות המוטו ראו: Stavros Theodorakis, *The Motto in Edgar Allan Poe's "The Purloined Letter"*, 22(1) ANQ: A QUARTERLY J. SHORT ARTICLES, NOTES & REV. 25 (2009).

62 שם, בעמ' 25.

והעברייני, במידה ידועה, נענש – תחבולותיו נחשפו, והוא הושפל במסר המביך שהותיר לו דופן.

אך הקריאה שלנו הופכת את פני הדברים. אין הרשות נעזרת באזרח, אלא מנצלת אותו. המפקח אינו אוויל חביב, אלא אדם קר ונבון, המתכנן את מהלכיו המקצועיים באותה קפידה שבה רוקם פו את מהלכיו הפואטיים. מסירת המכתב לידי אינה הסרת האיום הרובץ על הממלכה, אלא העברת החומר הנפיץ מידי של שחקן פוליטי מחושב אחד, לידי של שחקן פוליטי מחושב אחר, מטעמים שגם הם פוליטיים. ספק אם פו ידע, כאשר כתב את הסיפור, כי הוא יוצר בדמותו של דופן תבנית מעצבת שבעקבותיה ילכו הדורות הבאים. אולם בפועל הסתבר כי כבר ביצירה זו כונן פו את היסוד שמכוחו משתמר הז'אנר הבלשי – הדואליות המרתקת של שמירת החוק והאיום המתמיד של הפרתו; פני היאנוס של הבלש המשמר את הסדר החברתי הקיים, ובה בעת מערער אותו.

משכך, סוגת המותחן הבלשי מייצרת יישום עוצמתי לפרדיגמת הספרות לצד המשפט על שני רבדיה – דחיית ההנחה כי במשפט, כמערכת סדורה, גלום פתרון לכל בעיה אנושית, ובה בעת יצירת התקווה כי תימצא הדרך להתמודד עם התוהו, הנובע מהבנה זו.⁶³ לצד אשרור רצוף של נחיצות המשפט, מנכיחה הסוגה שוב ושוב את כשלו האיינהרנטיים, ומציעה מגוון של דרכי התנגדות והתמודדות. תפקידה החשוב, האוניברסלי, של הספרות הבלשית כסוגה המעמיקה במשמעות המבט שריר וקיים. מהלך המחשבה בעקבות הרמזים שהותיר לנו פו לפני כמאה ושמונים שנה מראה, שכפי שהטעים לאקאן, כי מכתב אכן תמיד מגיע ליעדו.⁶⁴

⁶³ .SHULAMIT ALMOG, THE ORIGINS OF THE LAW IN HOMER 14 (2022)

⁶⁴ לאקאן, לעיל ה"ש 41, בעמ' 39.